

THORVALDSENS MUSEUM

I FAREZONEN

I sin over 100-årige tilværelse har Thorvaldsens Museum een gang været udsat for en dødelig fare, nemlig natten mellem den 3. og 4. oktober 1884, da Christiansborg Slot brændte. (1) Som det vil være bekendt, undgik museet faren, blandt andet takket være en betydelig frivillig indsats, navnlig fra militær og studenter. Nogen samlet redegørelse for forholdene i museet under branden ses ikke at foreligge. Vil man vide nærmere, må man ty til aviser og memoirer; selv i museets eget arkiv er det meget lidt, der findes herom. Det skal derfor her forsøges at give en redegørelse for museet bogstavelig talt i ildlinien den nævnte nat for 77 år siden.

Branden på Christiansborg udbrød om eftermiddagen i Kavallérfløjen (sydfløjen) og bredte sig gennem Kongefløjen (østfløjen) til Dronningefløjen (nordfløjen) lige over for museet. Ganske vist var der nogen afstand mellem slottet og museet, ca. 40 meter, men den mest umiddelbare fare for museet lå deri, at ilden skulle brede sig dels gennem forbindelsesbygningen til Slotskirken og dels til Ridehuset, fra hvilke bygninger der kun var meget kort afstand til museet, henholdsvis ca. 8 og ca. 12 meter. Selve museumsbygningen måtte anses for temmelig brandsikker med undtagelse af taget, der var af kobber, hvilende på træunderlag og båret af en tømmerkonstruktion af svære pommerske bjælker. Dette var (og er) museets ømme punkt.

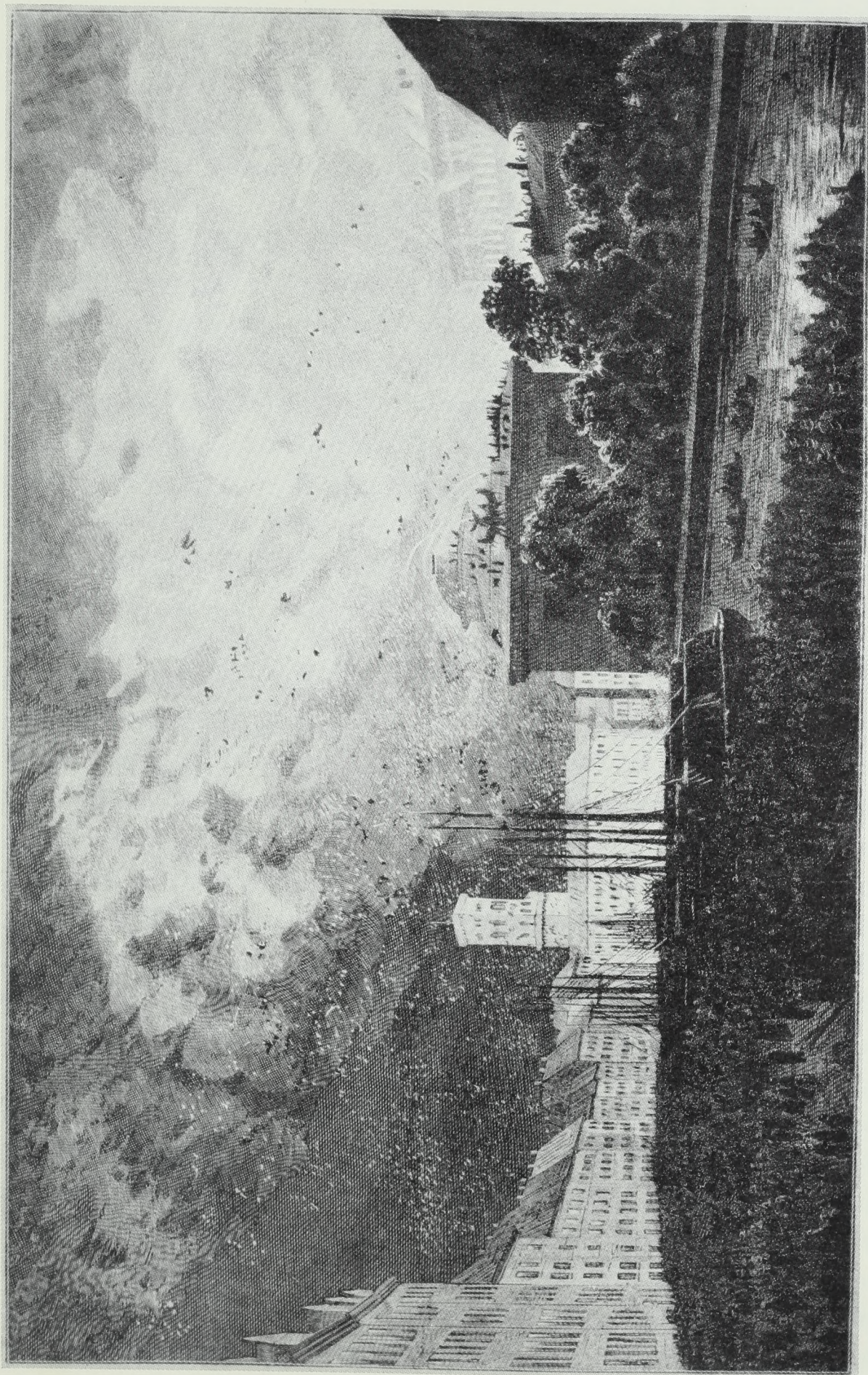
Brandvæsenets bestræbelser gik, efter at man ca. kl. 10 om aftenen havde opgivet at stoppe branden i selve slottet, ud på at redde Slotskirken og Ridehuset og dermed museet. Til dette formål lod man militæret sprænge porthvælvingen i forbindelsesbygningen mellem slottet og kirken, således at dennes indre helt var gennembrudt og ildens bekæmpelse lettere. Samtidig var havnevæsenets dampsprøjte, liggende i kanalen, i travl virksomhed med at sprøjte på kirken og ridehuset. Af brandvæsenets materiel var 4 almindelige sprøjter, d.v. s.

sådanne, som betjentes ved håndkraft, på dette tidspunkt placeret ved museet. Her var det frivillige mandskab ifærd med at gennembløde uldtæpper og presenninger i kanalens vand, hejse dem op på taget og brede dem ud og øse vand over dem. Navnlig det sidste frembød vanskeligheder, idet vandet måtte dels hejses op i spande og pøse, dels gennem formering af kæde fra hånd til hånd gennem museet langes op på taget, hvortil der kun var adgang gennem een lem. Tæpperne, efter sigende 750 stk., var udlånt fra artillerikasernen ved Frederiksholms Kanal og presenningerne fra orlogsværftets magasin, og ideen med at dække taget på denne måde skal være kommandør *W. A. Carstensens*.

For alle tilfældes skyld blev indholdet af Thorvaldsens værelse og samlingerne af antikviteter og bøger i værelserne på 1. etage imod slottet i hast fjernet og bragt ned i kælderen. Hertil blev også statsrådsarkivet (2) ført på foranledning af arkitekten, etatsråd *F. Meldahl*, der var medlem af museets bestyrelse. At flytningen af dette senere viste sig at være overflødig, kunne man jo ikke vide på forhånd.

Men lad os høre, hvad nogle af øjenvidnerne fortæller. Meldahl havde været med til at redde malerisamlingen ud fra det brændende slot. Dette lykkedes stort set. Meldahl gik derefter til museet. Om sine oplevelser her berettede han nogen tid efter i »Dagbladet« følgende: (3)

»Ankomsten i Museet, hvor jeg – som Medlem af dets Direktorat – tidligere paa Aftenen havde givet Kustoden de strengeste Ordre til at passe omhyggeligt paa Alt og ikke tilstede nogen Uvedkommende Adgang til Bygningen, fandt jeg Forstuen fyldt med Sengklæder, Møbler og alskens Andet, som Beboerne af Slottets Kjældere havde bragt herhen. Da Heden derovrefra nu begyndte at blive saa stærk, at der for Alvor maatte tænkes paa Museumsbygningens Sikring, saae jeg mig i den beklagelige Nødvendighed at maatte paa- byde alle hine fremmede Gjenstande ufortøvet udflyttede; og da jeg nøje kjendte Museets Konstruktion, stod det klart for mig, at den eneste Fare, der kunde true, vilde hidføres af, at Heden – enten fra det brændende Slot eller ved den mulig forestaaende Antændelse af Slotskirken – blev saa intensiv, at den ved sin Paavirkning af den under Kobberet paa Taget værende Træbeklædning vilde bringe de derved udviklede Gasarter til at slaa ud i Ild. Jeg rettede derfor til alle Sider Anmodning om at faa hidbragt Sprøjter, som kunde sende Vand ind under Taget, og bad samtidig gjentagne Gange om, at vi maatte blive fri for den Overskylning af Vinduerne og Ydervæggen, som til ingen Nytte foretoges af en Sprøjte. – I Museet selv vandrede vi – ligesom i Begyndelsen paa Slottet – omkring i Mørke paa alle Steder, hvor Lysningen fra Branden ikke

Christiansborg slots brand 3. okt. 1884. »Thorvaldsens Museum i Fare, Kl. 10.« Tegning af Johannes Boesen i »Illustreret Tidende«, 12. okt. 1884.

kunde trænge ind. Man henvendte sig atter og atter til mig om at faa Lov til at flytte Malerisamlingen, hvilket jeg imidlertid afslog bestemt, da den efter min Mening slet ikke var truet. Paa dette Tidspunkt meldte der sig en talrig Mængde Mennesker til Tjeneste for at værne om Museet. Man slæbte Tæpper og Andet op paa Taget, der havde stærkt Behov for Vand; men da jeg saa, at man ogsaa begyndte at bringe Sejldugspresenninger, endog tjærede, derop, nedlagde jeg mangfoldige Indsigelser herimod og fordrede bestemt, at man kun anvendte Uldtæpper, thi ellers vilde Brandfaren for Museet forøges. Men i dette ene Tilfælde viste det sig, at jeg var magtesløs. Saa slæbte man da i sin Uklogskab disse brandfarlige Gjenstande op over et Tag, hvor Heden allerede var betydelig, og hvor der nu og da regnede store Gnister ned. Under Iveren for at beskytte omviklede man endog de grundmurede Skorstenspiber, som *ikke* kunde brænde, med disse Presenninger, som paa andre Steder snart blev saa tørre, at jeg ved velvillige Menneskers Hjælp maatte se at faa dem expederede ned igen. Kort forinden havde et Medlem af Studenterforeningens Seniorat meldt mig, at en Afdeling Studenter var parat til at hjælpe, ifald Redningsarbejdet i Museet krævede det. Jeg tog imod dette smukke Tilbud, og et stort Antal Studenter kom tilstede. Da den mod Brandpladsen vendende Del af Bygningen nu var bleven saa ophedet af den stadig fremtrængende Ild, og Ruderne i deres skjøre Tilstand sprøjtedes itu udvendig fra, paakom der mig Frygt for, at hvad der i den øverste Etage fandtes af Bøger, Vaser, Montrer og Træskabe, kunde angribes af de uhyggelige store Gnister, der kom flyvende over imod os. Understøttede af Museets Inspektør samt Professorerne PETERS og USSING tilligemed Kustoden satte vi derfor Studenterne til at flytte Alt, hvad der lod sig flytte, ned i Museets Kjældere (de væsentlige Dele af Thorvaldsens Værelses Indhold vare alt tidligere blevne bragte derned). Her, ligesom ved Bortskaffelsen af Galleriets Skulptursamling, fik jeg tydelige Beviser for, at en rolig og besindig Fremgangsmaade i en saa ejendommelig Situation er en Umulighed; og i Kraft af denne indvundne Erfaring, gav jeg atter og atter Afslag, da man gik løs paa mig for at faa Lov til at frelse Malerisamlingen og Gibsafstøbningerne. Der forelaa efter mit Omdømme en naturligere Opgave. Alle mine Bestræbelser gik fra nu af ud paa at faa Uldtæpper og en rigelig Mængde Vand til Beskyttelse for Taget, og dette Hverv blev af de nys ankomne militære Kommandoer udført saa fortrinlig, at der ikke skete den mindste Molest paa de Figurer, som vare opstillede i den lange, snevre, tildels mørke Korridor. Man søgte ligeledes ved Uldtæpper at lukke for Vinduerne, hvis Ruder paa mange Steder vare helt splintrede, men skulde lide en endnu værre Medfart ved den senere paafølgende

Dynamitsprængning af Kirkeporten. Paa Vand skortede det dog endnu: Taget var i Fare, og jeg skyndte mig ned til den kommanderende Brandofficer for dels at faa Vandstraaler satte op mod det truede Punkt og dels at anmode om, at der maatte høres op med den ørkesløse Sprøjtning ind igjennem de Støbejerns – altsaa brandfaste – Vinduer, og ligesaa i Bygningens nederste Etage, hvor der jo slet intet brændbart var; paa dette sidste Sted kunde man ydermere risikere at gjøre Ulykke ved det indstrømmende Vand. Hs. Maj. KONGEN og Hs. kgl. Højh. KRONPRINSEN vare nu komne tilstede her og gjorde Alt for at faa Museet sikret; paa dette Sted ydede navnlig Livgarden en fortrinlig Hjælp til langt ud paa Natten.«

Kort efter gik Meldahl hjem for at faa noget andet tøj på.

»Efter at have skiftet Tøj mødte jeg kl. 12^{1/4} igjen paa Thorvaldsens Museum. Her havde man i Mellemtiden formeret Kjæde og langede Spande med Vand op paa Taget. Jeg søgte at forebygge al unødigt Besprøjtning af Bygningen, fik de store Indgangsdøre lukkede og derefter det indsprøjtede Vand saavidt muligt opsamlet og tørret af Gulvene; det var allerede trængt ned i underste Etage.

Imellem Kl. 1-2 befandtes Mandskaberne allevegne saa medtagne af Overanstrengelse, at der f.Ex. var Adskillige, som faldt i Søvn lige i det Øjeblik, de satte sig paa Gulvet i Museet; ja, hele Korridoren igjennem saas saadanne slumrende, trætte Grupper. Ude paa Gaden saae jeg Andre ligge med Armene under Hovedet og sove paa Stenbroen; og Pompningen ved flere af Sprøjterne gik saa mat for sig, at man kunde mærke, det var udasede Folk, der satte deres sidste Kræfter ind paa Arbejdet. Da Klokken nærmede sig 2, var jeg selv saa træt, at jeg knap kunde staa paa Benene, og jeg fik saa stærke Kuldegysninger, at der ikke var Andet for end at søge hjemad og iøvrigt stole paa Museets Kustode med Hensyn til de Ordre, han fik ved min Bortgang. Faren var jo ogsaa nu overstaaet. Da jeg kom til Slotskirken, stod Kaptajn Lüders fremdeles paa sin Post, og hans Dampsprøjte gik ufortrødent sin støtte Gang.«

Studerforeningens daværende ledende senior, den senere professor og politiker *H.O.G.Ellinger* sørgede for, at de studenter, der opholdt sig i foreningen, meldte sig til redningsarbejdet i museet. En af disse, student *C.Skovgaard-Petersen*, den senere Domprovst i Roskilde, skriver i sine memoirer (4) nærmere herom:

»Der var alvorlig Fare, særlig for Kirken og Museet, som laa i Vindretningen, Ildbyger af Gnister regnede ned over begge disse Bygninger. Selv saa jeg, hvordan en Brandmand med Økse huggede en antændt Bjælke bort i Klokke-

hullet paa Kirkens Bagside. Jeg var den Gang paa Vej fra Højbro til Thorvaldsens Museum, hvor vi Studenter dannede Kæde og lod Pøse fra Orlogsværftet gaa fra Haand til Haand nede fra Kanalen og op til Museets Tag. Deroppe bredte Marine-Matroser Uldtæpper ud, og nu gjaldt det om at holde Tæpperne godt vaade. Vi arbejdede i flere Timer, og Tusinder af Gnister slukkedes paa den Vis. Tilsidst gik jeg op paa Museets Tag. En russisk Officer fra nogle Orlogsskibe, der tilfældig laa paa Rheden, gik just og gav nogle Matroser Ordre, da han pludselig »sank i« og var nær ved at forsvinde: Tæpperne var blevet bredt ud ogsaa over de Ruder i Taget, som gav Ovenlys til Museet; og Glasset brast naturligvis under den ivrige Officer. Men heldigvis blev han hængende i Jernrammerne og hurtigt hjulpet op.

Sammen med en kammerat eller to gik jeg frem til Sejrsgruppen, der staar øverst oppe oven over Museets Facade. Mærkeligt nok var jeg den Aften ikke saa sky som ellers for store Figurer, de andre voldsomme Indtryk har vel sagtens trængt denne Angst tilbage. Dog – ind i Hovedhallen med de kolossale Rytterstatuer vovede jeg mig ikke; jeg kiggede kun en Gang flygtigt derind og saa, hvordan Skyggerne fra de store Rytterstatuer sprang og legede i det urolige Flammeskær. Men hen til Sejrsgruppen paa Taget kom jeg altsaa, og aldrig skal jeg glemme det Rundskue, man den Aften havde deroppe fra. Alt var forgyldt med en ulykkesvarslende Forgyldning af Skæret fra det vældige Baal.«

Fra dagspressen skal citeres en enkelt udtalelse fra »Morgenbladet« (5):

»Og nu Museet. Selve Museet har ingen Skade taget, og Skulpturarbejderne for saa vidt heller ikke. Muligvis vil man nok Tid efter anden opdage mindre Beskadigelser paa nogle af dem, men de kan dog betragtes som frelste. Kun en eneste Figur skal være baaren ud, ned i Kælderen, sagde en Opsynsmand, og den var han mest bange for. Men en Mængde etruiske Vaser blev i Farens Stund kastede hulter til bulter ned i Kurve, jævnlig sammen med mere solide Ting, og det ser nok sørgeligt ud med dem. Man erindrer de smukke antike Stengemmer; de befinder sig ogsaa i Kælderetagen, hobede sammen i Kurve, mange er der vist ikke igen, de var saa sarte. Malerierne er fuldstændig skaanede. Derimod saas ikke en hel Rude i hele den Side af Museet, der vender ud mod Slottet, de faldt klirrende ud ved Sprængningen af Portbygningen. Et Flygel ligger ude paa den store Trappe til Museet; det har nok ogsaa faaet sin Bekomst.«

Takket være de mange anstrengelser og den omstændighed, at vinden sent paa aftenen løjede af, blev museet reddet; nogen skade var, bortset fra sprængte ruder, ikke sket. Ved flytningen af antikviteterne og bøgerne gik nogle enkelte ting tabt. Inspektør *L. Müller* afgav beretning herom den 16. november 1884

til bestyrelsens formand, gehejmeetatsraad *A. F. Krieger*; den aftrykkes under aktstykker som bilag nr. 1. En kortere beretning afgaves til Kriminal- og Politiretten og Magistraten (6). Retableringen af de evakuerede samlinger skete hurtigt, og de kunne påny åbnes for publikum den 19. november 1884.

Meldahls kritik af, at der anvendtes tjærede presenninger, og af, at der sprøjtedes på vinduerne og ydervæggen, fik ikke lov til at stå uimodsagt.

Marineministeriet udtalte, »at der ved den omhandlede Lejlighed fra Orlogsværftet kun var udleveret Brandsejl og Presenninger, som alle vare utjærede og umalede, samt at samtlige Sejl og Presenninger vare udleverede fra Værftets Sejlmagasin, hvor der ikke findes hverken malet eller tjæret Sejldugsgods.« (7) Også oberstløjtnant af artilleriet *J. M. Lassen* gjorde indsigelse og forklarede, at årsagen til, at man sprøjtede på vinduerne imod slottet, var for at holde de tæpper våde, som var ophængt for vinduerne. Det samme var tilfældet med kommandør *W. A. Carstensen*, chef for Søofficersskolen, der bl.a. karakteriserede Meldahls protest overfor de ældre søofficerer som værende »i en Tone, som ingen Overordnet i Marinen ville benytte overfor Lægdsrullemand«. De to officerers indlæg aftrykkes under aktstykker som bilagene nr. 2 og 3. I et senere indlæg (8) fastholdt Meldahl, »at man Dagen efter saae tjærede eller oliede Presenninger ligge nedenfor Taglugen i Museets øverste Korridor,« og »at det var til ingen Nytte, men tvertimod til Skade, at man sprøjtede paa og indad Vinduerne i Thorvaldsens Museum«.

*

*

*

Af skade bliver man klog, siger et gammelt ord. Det skrev Meldahl sig bag øret. Museet kunne ikke fremover henligge uden brandsikring af nogen art. Han handlede hurtigt, og som medlem af såvel Borgerrepræsentationen som museets bestyrelse havde han de bedste muligheder for at vinde gehør.

I en skrivelse af 8. oktober 1884 til borgerrepræsentationen (9) fremsatte han forslag om nogle forholdsregler til sikring mod brandfare ved museet. De gik ud på følgende:

1. Indretning af et overrislingsanlæg, hvorved museets tag kunne sættes under vand, og opsætning af to brandhaner hertil i museets gård, en i hvert af de modstående hjørner.
2. Anbringelse af jernskodder i vinduerne på 1. etage mod slottet og i stuen mod slotskirken.

3. Indretning af en adgang til taget fra hovedtrappen ved anbringelse af en lem på taget, og
4. anskaffelse af to lemme af kobber til at dække over de to tagvinduer, der kaster lys ned til værelserne 33 og 34.

Dette ville efter indhentede tilbud koste 9.000 kr.

I forsamlingens møde den 13. oktober 1884 blev sagen henvist til magistraten til nærmere prøvelse. Denne afkrævede derefter de særlige sagkyndige de fornødne udtalelser. Brandvæsenets chef, kaptajn, brandinspektør *D.F. Sextus Meyer* mente imidlertid noget andet end Meldahl. I en skrivelse af 12. november 1884 udtalte han, at han anså overrislingsanlægget for unødvendigt; istedet for burde anskaffes de fornødne længder hampeslanger med strålerør, så at taget fra brandhanerne kunne nås overalt, samt liner til ophaling af slangerne, med mindre man ville foretrække at anbringe stiger på muren med indmurede jernbøjler. Anbringelse af skodder for vinduerne kunne måske nok anses for hensigtsmæssig, men som forholdene for tiden var, kunne de mod slottet undværes. Adgang til taget på det pågældende sted mente han, at der alt var. De omhandlede lemme var ønskelige. Han foreslog endvidere forskellige foranstaltninger i kælderen ved anbringelse af jerndøre for at isolere kedelrummet og kustosens bolig.

Stadsbygningskonduktør *A.P. Møller* derimod accepterede i skrivelse af 6. december 1884 de stillede forslag og henstillede, om der også måtte være anledning til at anbringe jernskodder for vinduerne i det nordvestre hjørne af bygningen under hensyn til en eventuel ildsvåde i Assistentshuset. Udgifterne var nu forøget med 2.400 kr. til 11.400 kr.

Magistraten forespurgte derefter i en skrivelse af 23. december 1884 museets bestyrelse om, hvad denne mente. I den anledning fremlagde Meldahl den 10. januar 1885 en længere udtalelse (10), hvori han tog forslaget om overrislingsanlægget tilbage og i stedet for accepterede forslaget om slanger, strålerør og ophalingsliner. Stiger på muren i gården ville han ikke have. Hans ændrede forslag gik derefter ud på følgende:

- »1. At der i Museets Gaard anbringes 2 Brandhaner, og ved hver af disse en saa stor Længde Hampeslanger med Straalerør, at Bygningens Tag kan naaes overalt med dem, samt 2 Ophalingsliner til Slangernes Ophaling paa Taget;
2. at der for at lette Slukningen af en opstaaende Ild i Tagværkets brandfarligste Del – den der er over Kristus-salen ud mod Slotssiden – føres et 2 Tom.

- Stigerør op under Taget, og at dette Stigerør forsynes med Brandhane og Slange med Straalerør i Kjælderen og inde i Loftsetagen;
3. at der anbringes indvendige Jernskodder i Vinduerne på 1. sal mod Slots-siden og i Stuen mod Slotskirken;
 4. at der indrettes en ny Adgang til Taget fra Hovedtrappen ved Anbringelse af en Lem i Taget ind imod Gaarden samt anskaffes en Trappestige;
 5. at der anskaffes 2 Lemme af Kobber til at dække over 2 Tagvinduer, og
 6. at Kustodens Bolig, Dampkjedelrummet og Kulrummet isoleres ved Anbringelse af dobbelte Branddøre i disse Lokaler omgivende Brandmure, samt at der i det sydvestre Kjælderhjørne anbringes et Jernlad til derpaa at henlægge Aske og Slagger, og nogle gamle Ventilhuller tilmures.«

Derimod anså han det ikke for nødvendigt at anbringe skodder for vinduerne mod kanalsiden. Udgifterne ved det således ændrede forslag ansloges til 6.684,10 kr.

Museumsbestyrelsen og kommunalbestyrelsen sluttede sig til Meldahls forslag, for sidstnævntes vedkommende i mødet den 2. marts 1885, hvor den fornødne bevilling blev givet. (11)

De forskellige foranstaltninger blev da udført i løbet af året 1885, dog med visse ændringer, idet der blev anbragt 2 fag jernskodder for vinduer mere og flere kobberlemme for ovenlys i taget end oprindelig påregnet. Udgifterne blev 6.213,32 kr. (12) En regning, som politiet i juni 1885 tilstillede museet på 4 presenninger og en brandstige, som var bortkomne under branden, blev afvist af bestyrelsen, da »sagerne ikke havde været benyttet i Museet og derfor ikke ere bortkomne her.« (13)

Når man nu så mange år efter – i 1961 – efterser, hvad der er tilbage af brandsikringsforanstaltninger, er det, bortset fra skodderne for vinduerne, meget lidt. Slanger og liner er forsvundne, et enligt strålerør er tilbage. Herved er der næppe sket nogen skade, idet brandvæsenets effektivitet nuomstunder er så stor, at besprøjtning af taget på museet vil være en smal sag. Kun een ting er mærkelig. De to kobberlemme, som i en kritisk situation skulle dække over tagvinduerne og som ifølge regnskabet er betalt, findes ikke mere. Og hvorledes havde man egentlig tænkt sig deres anvendelse, da de ville være for store til at komme igennem den eksisterende taglem. Skulle de måske ligge på taget ved siden af vinduerne? Her er der et dunkelt punkt, som næppe lader sig opklare.

*

*

*

Efter at Christiansborg Slot er genopført i en så brandsikker skikkelse som muligt, må brandfaren for museet derfra siges at være reduceret meget betydeligt. Der har gentagne gange siden været foretaget brandsyn på museet, senest i 1939, og brandvæsenet er bekendt med bygningens struktur. Udover at skodderne for vinduerne ønskedes bibeholdt, har brandvæsenet ikke forlangt særlige foranstaltninger foretaget bortset fra, at der i 1940 blev indsat nogle brandsikre døre yderligere i tagetagen og i kælderen, og de eksisterende skillerum på loftet forhøjet op til tagbeklædningen. Museumsbygningen må herefter antages at være sikret så godt, som forholdene muliggør.

AXEL RAVN

NOTER OG HENVISNINGER

1. Litteraturen om slotsbranden er meget omfattende; herom henvises til »Bidrag til en bibliografi over Christiansborg Slots brand den 3.-4. oktober 1884« ved bibliotekar, cand. mag. Chr. Bang i »Historiske meddelelser om København«, 4. række, VI bind, hæfte 3-5 1959. Særlig skal nævnes: Arthur G. Hassø: »Kristiansborgs Brand i Oktobernatten 1884«, Kbh. 1934.
2. Indlæg fra statsrådssekretær J. L. R. Koefoed i »Dagbladet« for 21. oktober 1884.
3. »Dagbladet« for 18. oktober 1884.
4. C. Skovgaard-Petersen: »I Vaarbrudets Tegn«, Kbh. 1938, s. 59-61.
5. »Morgenbladet« for 5. oktober 1884.
6. Borgerrepræsentationens Forhandlinger 1884-85, s. 1006-07.
7. »Dagbladet« for 19. oktober 1884.
8. »Dagbladet« for 22. oktober 1884.
9. Borgerrepræsentationens Forhandlinger 1884-85, s. 589-593.
10. Museets arkiv, mappe 15.b.1885, nr. 1060.
11. Borgerrepræsentationens Forhandlinger 1884-85, s. 1347-50.
12. Stadsarkivet: Stadsarkitekten, pakke D.7. Thorvaldsens Museum 1873-86, hvori stadsbygningskonduktørens arkiv ligger.
13. Museets arkiv: Mappe 25 nr. 1073.

Illustration

Thorvaldsens Museum i Fare, Kl. 10. Tegning af Johannes Boesen i »Illustreret Tidende«, nr. 2, 12. oktober 1884, s. 24.

AKTSTYKKER

Bilag nr. 1. Museumsinspektør, etatsråd L. Müllers beretning af 16. november 1884. Museets arkiv, mappe 13c 1884 nr. 1051.

THORVALDSENS MUSEUM

16. November 1884.

Jeg har nøiagtigen undersøgt Museets Bogsamling og ved at conferere alle Bøgerne i Skabene med dem i den trykte Katalog fundet, at der mangler 12 Numre. Jeg vedlægger en Liste over dem.

Gehejmerraaden har med Hensyn til de antike Gienstande, der savnes, opkastet det Spørgsmaal: »om de virkelig skulde være stiaalne«. Dette er vistnok ikke Tilfældet. De vare af ingen eller meget ringe Værdi og alle meget smaa, som let kunde komme bort; de 5 Figurer, jeg har anført, vare ikkun $2/3$ - $1\frac{3}{4}$ Tommer høie. Dagen efter Slotsbranden bragte en Politibetjent et Stykke, han havde fundet i sin Hat, og nogle Dage efter afleveredes der af Postbudet til Custoden en Pakke med 5 smaa ægyptiske Gienstande, anonymt og uden Oplysninger. Under Branden, da Skabene tømtes ved Hiælp af Studenterne, gik det saaledes til, at En holdt sin Hue frem, medens en Anden fyldte Smaating i den. Under saadanne Omstændigheder er det intet Under, at der bliver noget borte. Det, der fandtes tilbage i Pakken, er vel blevet liggende i Studenterhuen. I det høieste lader det sig antage, at En eller Anden har beholdt en lille Gienstand til Erindring om Brandnatten, i det han har betragtet den som en Bagatel uden Pengeværdi; de savnede Sager var i Sandhed kun Bagateller. Det samme gælder om de Bøger, der fattes. Det vil sees af Listen, at de ere smaa (8vo og 12°) tynde Piecer og Cataloger, og at ingen af dem er af nogen Betydning.

Hvad Bøgerne angaaer, troer jeg, at nogle af dem ville komme tilbage. Jeg har fra Inspecteur Bloch faaet 4 Museet tilhørende Bøger, som han havde fundet blandt Malerisamlingens. De havde ligget i Ridehuset i en stor Dynge af Bøger fra Malerisamlingens, Høiesterets og Rigsdagens Bibliotheker og fra Kongens Haandbibliothek. Dette sidstes Bøger ere endnu ikke giennemsete, og det er saaledes muligt, at de af Museets Bøger, der savnes, forefindes iblandt dem. Dersom der skal gøres Indberetning til Communalbestyrelsen om Museets Tab under Branden, maa der formentlig ventes hermed, indtil den kgl. Haandbibliothek er blevet revideret.

Men er der Grund til at gøre Indberetning til Communalbestyrelsen om det, Museet har mistet under Slottets Brand? Myntsamlingen indeholder over 4000 Stykker, Gemme- og Paste-samlingen over 1700 Stykker, der savnes ikke en Mynt og kun en Paste. Af alle de øvrige Afdelinger tilsammen er kun bortkommet 9 Smaating, af hvilke ingen er af nogen Betydning. Museets Antiquitetssamlinger have et saa stort Omfang og indbefatter saa mange siældne, udmærkede og værdifulde Sager, at dette Tab maa ansees for noget forsvindende. Jeg troede i Begyndelsen, at der var gaaet

ikke saa lidt tabt, men efterhaanden kom det meste igien for Dagen, og det, der til Slutningen manglede, fandt jeg det næsten ikke værdt at tale om, saa at jeg betænkte mig paa, om jeg skulde meddele Bestyrelsen noget derom; at det skulde gaae til Communalbestyrelsen faldt mig ikke ind. Museets Bestyrelse staaer ikke i et saadant Forhold til Communalbestyrelsen, at den aflægger Rapport til den som til en overordnet Autoritet. Der er langt vigtigere Ting, den ikke har meddeelt den Underretning om, saaledes ikke om Kunstværker, der kjøbes eller modtages til Foræring, ikke om Indretninger, der (uden Udgift for Communen) gøres i Museet, f. Ex. Værelset med Thorvaldsens Personalia og Glasskabene over Skizzerne.

Er en saadan Indberetning hensigtsmæssig? Naar Bestyrelsen tilmelder Magistraten Tabet, vil man tillægge dette en Betydning, det ikke har. Fra Magistraten gaaer Meddelelsen til Borgerrepræsentationen og fra dennes Forhandlinger optages den i Bladene. Den Tanke vil opstaa i Publikum, at der under Branden er bleven stiaalet af Redningsmændene, som kun bestode af Studenter, Gardister, Artillerister og Marinens Folk.

Der blev ved Museets Oprettelse indrettet et Bind til Indregistrering af dets fremtidige Forøgelser, hvor ogsaa det noteres, der udgaaer af Museet. Jeg har allerede i dette Bind indført det trykte Catalogs Numere paa de antike Gienstande, der ere tabte. Skulde ikke dette kunne være tilstrækkeligt?

Med udmærket Høiagtelse

(sign.) *L. Müller.*

Høivelbaarne

Geheime-Etatsraad Krieger, St. af D. og D. M.

(*Paategning*)

Meddelelse til Communalbestyrelsen vil efterat Politi- og Criminalretten har affordret Musæets Inspecteur om Forklaring over Musæets Samlingers Tab kunne afgaae ved Fremsendelse af en Gienpart gennem Magistraten.

22. N.

(sign.) *Krieger.*

Bilag nr. 2. Oberstløjtnant J. M. Lassens indlæg i »Dagbladet« for 19. oktober 1884.

Vi have endvidere modtaget Følgende:

I Anledning af Etatsraad *Meldahl's* Omtale i Dagsnummeret af *Dagbladet* af Forholdene ved Thorvaldsens Museum under Slotsbranden skal jeg tillade mig at meddele:

Etatsraaden synes ikke at have bemærket, at der allerede fra Kl. 8¹/₂ af var lagt en bestemt Plan til Museets Sikring, og at denne Plan, nemlig ved Dækning med bestandig vaade holdte Ulddækkener at umuliggjøre Fængningen af Tagets Træværk, samt Ildens Indtrængen gennem Vinduerne i Værelserne, hvorved saavel Træmontrene kunde være tændte, som Figurerne tilsodede – allerede var i fuld Gang, da Klokken var 9. Da Klokken var 10¹/₄, vare de uldne Hestdækkener paa Plads saavel paa Taget af de to Fløje af Museet, der vendte mod Dronningefløjen og mod Slotskirken som for alle Vinduerne, der vende mod St. Jørgensgaard. Det var for at holde de sidste Tæpper vaade, at der foreløbig – forinden Haandsprøjterne og Vandspandene vare skaffede tilveje inde i Værelserne – blev anbragt den Sprøjte paa Gaden, om hvilken det hedder, at »jeg (han) gjentagne Gange bad om, at vi maatte blive fri for den Overskylning af Vindu-

erne og Ydervæggen, som til ingen Nytte foretoges«.

Det er muligt, at der, som Etatsraaden anfører, kan være ført en enkelt Sejldugspresenning op i Museet, men det er sikkert, at ingen saadan fandtes paa de udsatte Steder, da Museet Kl. 10¹/₄ stod parat til at tage mod Ildregnen, som rasede fra 10¹/₂-10³/₄, og det var først efter Explosionen Kl. 11, da Faren i Virkeligheden var forbi, at Søværnet bragte en Del Sejl op paa de Dele af Taget, der vende ud mod Frontespicen og Nybrogade.

Uden selvfølgelig at betvivle Rigtigheden af, hvad Hr. Etatsraaden meddeler om Nedbringningen af Gjenstandene i Kjælderen og hans øvrige Virksomhed i Museet, skal jeg blot til Slutning anføre, at Alt, hvad der blev foretaget til Sikring af Museet mod Antændelse udefra, foregik paa en »rolig og besindig Maade«, hvorefter Rapport, der allerede er indgaaet, og de Forhør, som forhaabentlig ikke ville udeblive om Slotsbrandens Enkeltheder, nok skulle give sikker Oplysning.

Kjøbenhavn, den 18. Oktober 1884.

Ærbødigst

J. M. Lassen, Oberstløjtnant.

Bilag nr. 3. Kommandør W. A. Carstensens indlæg i »Dagbladet« for 21. oktober 1884.

Redningen af Thorvaldsens Museum

Vi have fra Hr. Kommandør *Carstensen* modtaget Følgende:

Etatsraad Meldahl og Presenningerne

I de i mangfoldige Retninger og ikke mindst ved deres Subjektivitet saa interessante Bidrag til Belysning af Kristiansborg Slots Brand, som Etatsraaden har offentliggjort i *Dagbladet*, findes en Udtalelse, som har fremkaldt Oplysninger fra Marineministeriet og et Indlæg fra Oberstløjtnant Lassen i Artilleriet. Da denne Udtalelses Berettigelse saaledes fra anden Side er bleven dragen i Tvivl, finder ogsaa jeg mig foranlediget til at berøre dette Spørgsmaal.

Etatsraaden skriver: »Man slæbte Tæpper og Andet op paa Taget, der havde et stærkt Behov for Vand; man da jeg saae, at man ogsaa begynd-

te at bringe Sejldugspresenninger, endog tjærede, derop, nedlagde jeg mangfoldige Indsigelser herimod og fordrede bestemt, at man kun anvendte Uldtæpper, thi ellers vilde Brandfaren for Museet forøges. Men i dette ene Tilfælde viste det sig, at jeg var magtesløs. Saa slæbte man da i sin Uklogskab disse brandfarlige Gjenstande op over et Tag, hvor Heden allerede var betydelig, og hvor der nu og da regnede store Gnister ned osv.«

Det er disse meget stærke Ytringer, som ikke maa henstaa uimodsagte, da de bero paa et fuldstændigt Fejlsyn fra Hr. Etatsraadens Side. Naar Taget og Vinduerne paa en Bygning trues af Heden og Gnisterne fra det vældige Baal, der udgaar fra en tilstødende Ildebrand, har man hele Verden over og navnlig i England med Held modvirket Faren ved at tildække de truede Byg-

ninger med Sejl, som holdtes fugtige ved en livlig Tilførsel af Vand. Den ved Fordampningen fremkaldte Afkøling gjør det under Tagbeklædning liggende Tømmer mindre fængeligt, Dampudviklingen hæmmer Glødernes Antændelses-evne, og den vaade Dug slukker dem fuldstændig. Under en heftig Ildebrand i et af Englands Skibsværfter for flere Aar siden reddede man saaledes nogle af de Bygninger, hvis Antændelse vilde have havt Værftets Undergang til Følge, ved at overtrække dem med Skibssejl og overgyde disse Sejl med Vand. Denne Sikringsmethodes Paalidelighed er saa almindelig anerkjendt, at man paa alle vel ordnede Orlogsværfter, altsaa ogsaa paa vort, har en Beholdning af Brandsejl, som skulle tjene til Beskyttelse af Tage og Luger i Ildebrandstilfælde. At Uldtæpper ere langt mindre fængelige end Sejldugspresenninger, er en given Sag; men Uldtæpper kunne lige-
saalidt som Presenninger yde Sikring mod Gløder og Gnister, naar de ikke holdes vaade. Det er altsaa Vandtilførsel, som det først og fremmest kommer an paa. Er denne rigelig, gjøre Sejldugspresenninger fuldstændig den samme Nytte som uldne Tæpper; er Overgydningen med Vand derimod mangelfuld, staa Uldtæpperne længere imod end Presenningerne, da de optage mere Vand end disse. Ikkun Bomulds-Sejldug maa man vogte sig for at benytte, idet denne Art Dug »skyr Vandet«, eller med andre Ord er mindre tilbøjelig til at lade sig gjennebløde og altsaa ikke fyldestgjør Formaålet: at frembringe Afkøling, Fordampning og Slukning.

Dette med Hensyn til Sagens Realitet. Hvad nu angaar Etatsraadens Protester mod Anvendelse af Presenninger overhovedet og tjæret Dug i Særdeleshed, var jeg Vidne til en af disse og skal meddele, hvad jeg saa og hørte, men jeg maa dog først gjøre et Par indledende Bemærkninger. Da Ilden havde grebet fat i Fløjen mod St. Jørgens Gaard, var det aabenbart, at Kirken og Museet vare stærkt truede, og jeg fik derfor Bemyndigelse til at gjøre alle mulige Skridt til at værne om dem. Kommandør *Wilde* fik en lig-

nende Bemyndigelse, og med en beundringsværdig Iver tog han fat paa Arbejdet. Værftschefen, Kommandør *H. G. Garde* fik samtidig Paalæg om at have Tilsyn med Arbejdet ved Sikringen af Museets Tag og Vinduer, ligesom Oberstløjtnant *Lassen* af Artilleriet paa min Henstilling indhentede Tilladelse til at udlevere Dækkener og Uldtæpper fra Artilleriets Depoter, hvorefter han selv med en uforlignelig Hurtighed bragte Arbejdet i Udførelse. Mandskab af alle Vaabenarter, særlig Gardister og Artillerister, strømmede til, Ingeniørerne tog fat paa Nedbrydningen af de truede Mellemløje, og en Mængde Civile i Forbindelse med russiske Matroser vare rede til at følge enhver Opfordring, som rettedes til dem, saa at det hele Sikringsarbejde med meget stor Hurtighed blev sat igang. Først en rum Tid derefter gik jeg op i Museumsbygningen for at erfare, om Værftschefen, der hele Tiden havde opholdt sig i Bygningen eller paa dens Tag, havde Brug for Assistance, og netop som jeg blev bekjendt med, at det var særlig Vand, man trængte til, kom Etatsraad *Meldahl* gaaende hen ad Gangen. I samme Øjeblik ytrede en af de tilstedeværende Officerer om et af de vaade Tæpper og Presenninger, som tæt paa hinanden slæbtes op: »Er den der ikke tjæret?« (Den omhandlede Presenning var ikke tjæret, men tilsmudset af Maling. Overhovedet bruger Marinen kun undtagelsesvis tjærede Presenninger). Denne Ytring greb Etatsraaden, standsede, undersøgte en Sejldugspresenning og ud-slyngede til de derværende ældre Søofficerer en Protest i en Tone, som ingen Overordnet i Marinen vilde benytte overfor Lægdsrullemænd; men da vi Alle vidste, i hvor høj Grad han i den Nat havde sat sig selv ind paa at værne om vore Kunstskatte, var der Ingen, som tog ham hans Optræden ilde op. Kun Et maa jeg hævde, og det er, at hans Angreb paa Anvendelse af Presenninger er bygget paa et Fejlsyn, paa et besynderligt Ukjendskab til, hvilke store Værdier man, takket være Presenningerne, har frelst ved forskellige Ildebrande.

Wm. Carstensen, Kommandør.